

STRUCTURA SOCIALĂ A OICONIMELOR. REORGANIZAREA
ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ A STATULUI ROMÂN
PRIN DECRETUL 799/1964*

OVIDIU-CONSTANTIN CRAIU**

ABSTRACT

THE SOCIAL STRUCTURE OF OIKONYMS. THE TERRITORIAL
AND ADMINISTRATIVE REORGANISATION OF THE ROMANIAN STATE
BY DECREE NO. 799/1964

This article provides a comparative approach, from a psycho-social perspective, of the change of locality names. Two long periods were analysed: the Communist dictatorship period and the period following the 1989 events. By using the case study and social document review methods, we proved that oikonyms have a polymorphic social structure. In the last part of the article, we showed the current social trends with respect to the renaming of human settlements. From a theoretical point of view, the study is founded on the social memory theories.

Keywords: toponym, oikonym, memory, social memory, locality name, collective memory, Decree No. 799/1964.

CONSIDERAȚII TEORETICE PRIVIND STUDIUL OICONIMELOR

Oiconimele, cuvintele care denumesc așezările umane, pot fi încadrate în sfera mai largă a toponimelor. Toponimele, spre deosebire de oiconime, nu desemnează numai numele proprii ale unor localități, ci și ale unor spații nelocuite (munte, apă). În opinia mea, termenul de „oiconim” surprinde mai bine obiectul acestui studiu, chiar dacă nu este larg răspândit în limbajul cotidian.

* Studiu realizat cu sprijinul financiar al proiectului POSDRU 107/1.5/S/80765 din cadrul Fondului Social European, Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013, axa prioritară 1, domeniu major de intervenție 1.5.

** Correspondence address to Constantin-Ovidiu Craiu: Universitatea din București, Facultatea de Sociologie și Asistență socială; e-mail: craiu.constantin.ovidiu@gmail.com

În studiul de față mi-am propus să arăt că numele proprii de localități sunt structuri lexicale determinate social. Cu alte cuvinte, din punct de vedere ontologic, oiconimele sunt rezultatul unor relații sociale între membrii comunității.

Preocupări pentru studiul denumirilor localităților există din Antichitate. Astfel, Aristotel (sec. IV î.e.n./1997, 158) încadrează numele în categoria cuvintelor. Ceea ce face ca numele să aibă o consistență interioară în raport cu socialul este caracterul lui convențional. În definitiv, la filosoful grec toate cuvintele au semnificație datorită unei convenții realizate în cadrul societății (cuvântul „casă” desemnează întotdeauna același obiect, grație unui consens la nivelul societății, conform căruia toate obiectele care au caracteristicile unei case să fie reprezentate sonor prin aceleași sunete). Ulterior, ideea caracterului convențional al cuvintelor a fost preluată și dezvoltată de către întemeietorul semiologiei, Ferdinand de Saussure (1857–1913). Originalitatea gândirii lui Aristotel în această problemă constă în realizarea unei taxonomii a numelor, care indică, din punct de vedere morfologic, un caracter dual. Filosoful grec distinge între „nume simple” și „nume compuse”. Stagiritul sesizează că disocierea părților în cadrul numelor compuse duce la pierderea înțelesului inițial al numelui.

Maurice Halbwachs (1950/2007, p. 203) abordează denumirile de localități ca structuri mnezice, stabile în timp. În opinia sociologului francez, denumirile sunt „vestigii materiale” ale existenței unui loc sau persoane dispărute. „Teoria cadrelor sociale ale memoriei”, elaborată de către Halbwachs, poate explica persistența în timp a unor nume proprii de localități dispărute sau redenumite. Spațiul este la Maurice Halbwachs (1950/2007, p. 205) cadrul social care explică dănuirea în timp a unor oiconime. Orașe biblice, precum Tir (unul dintre cele mai vechi orașe din lume) își păstrează și astăzi, după mai bine de 2000 de ani, denumirea originală. Maurice Halbwachs sesizează că persistența denumirii unei localități un timp îndelungat este condiționată de persistența grupului social care a creat denumirea în acel topos. Coexistența în același spațiu a unui număr mare de grupuri (etnice, religioase) poate duce la tot atâtea denumiri pentru o așezare umană.

Saul A. Kripke (1982) arată caracterul polisemantic al toponimelor. El susține că de cele mai multe ori indivizii asociază unui nume propriu un mesaj multiplu. Astfel, în spatele unui nume regăsim anumite structuri mitice care supraviețuiesc timpului (Boia, 1998, p. 199). La Kripke (1972/1981, p. 5) numele proprii se supun „tezei rigidității”. Pentru filosoful american, numele proprii au o structură rigidă în raport cu limbajul natural, semnificațiile lor rămânând de cele mai multe ori imuabile. Teza rigidității numelor proprii se referă strict la caracterul lor de designatori, de indicatori ai unui obiect unic, persoană unică sau loc unic.

Ceea ce interesează mai cu seamă în cadrul acestui studiu este procesul instituționalizat de denominare a unei localități. Procesul acesta de denominare, urmat de o redenumire a unei localități, este văzut de Kripke (1982, p. 84) ca un „botez social”. Astfel, după primirea unui nou nume, o localitate primește o identitate (sau, de ce nu, mai multe), precum și un set nou de reprezentări cu privire

la acest nume. Se nasc, astfel, atitudini sociale noi față de respectivul nume. La Kripke, procesul de redenumire este unul complex, ce presupune respectarea unor reguli gramaticale, „precum și a unor condiții sociale, istorice și ideologice de producere” (*apud* Kalampalikis, 2004, p. 10).

Valérie Haas (2004, p. 98) arată că procesul de redenumire a unui „topos” implică un proces de „uitare instituțională”. În cadrul acestui proces, organizații ce exercită diferite funcții sociale impun uitarea unor conținuturi și memorarea unor noi. Sociologul francez așează între aceste conținuturi și toponimele. Analizând rolul instituțiilor în structurarea conținuturilor memoriei colective, Haas arată că *istoria umanității cunoaște forme de uitare impuse, totalitare. Altele, deși mai discrete nu sunt mai puțin subversive și rămân garantate de instituții. Ele decurg din istoria oficială sau sunt secretate de societatea însăși (ibidem).*

Nikos Kalampalikis este unul dintre sociologii contemporani care au tratat problema reprezentării mnezice a numelor. Pentru acesta, numele proprii ale unor localități, națiuni, ape, străzi, popoare sunt mai mult decât niște simple cuvinte. Dacă este să le tratăm ca obiecte ale reprezentărilor sociale, numele proprii de localități nu mai sunt doar niște morfeme, ci capătă conotații sociale: *Până la urmă, un nume nu este nimic altceva decât un cuvânt, conținuturile care îi sunt atribuite fiind cele care îl fac mai mult decât un simplu „toponim”, un „etnonim”, îndrăznim să spunem chiar un „mnemonim”* (Kalampalikis, 2004, p. 16).

Deducem de aici că numele proprii de localități au o dublă semnificație. Ele sunt, pe de o parte, produse ale gândirii sociale care au însemnătate pentru identitatea grupurilor. Pe de altă parte, oiconimele sunt structuri mnezice care persistă o perioadă îndelungată de timp (de regulă, supraviețuiesc unei generații), ceea ce le face să fie printre cele mai rigide conținuturi ale memoriei sociale. Nikos Kalampalikis, în cadrul articolului „Numele – reprezentări și memorie”, a analizat legătura dintre numele proprii ale unor națiuni sau populații și simbolistica acestei denumiri. În cadrul articolului mai sus amintit, autorul analizează conflictul dintre reprezentările macedonenilor și cele ale grecilor cu privire la paternitatea denumirii de „Macedonia”. Se ajunge la concluzii interesante în ceea ce privește semnificația etnonimului de „macedonean” la populații precum grecii sau sârbii. Kalampalikis leagă procesul de denominare de două fenomene psihosociale inerente studiului reprezentărilor sociale. Este vorba despre procesele psihosociale de „clasificare” și „ancorare” (*ibidem*, p. 11–12).

În domeniul studiului denumirilor de locuri se remarcă autori precum John Searle (1958), Claude Lévi-Strauss (1962), Noam Chomski (1985), Hilary Putnam (1990). La noi în țară, problematica redenumirii de străzi și localități după evenimentele din anul 1989 a fost abordată din perspectivă sociologică de către mai mulți cercetători (Chelcea, 1996; Stănculescu, 1999).

Cu privire la originea unor oiconime românești, au existat numeroase studii. Cicerone Poghirc (1967, p. 25–27) arată că mai mulți cercetători au susținut că românii nu au păstrat nici măcar un oiconim din antichitate. Explicația fenomenului

este pur sociologică. Se presupune că în Evul Mediu românii au fost obligați să părăsească așezările urbane, locuind aproape exclusiv în așezări rurale. Or, așa cum se știe, așezările rurale sunt caracterizate de o stabilitate mult mai redusă decât cele urbane. Iată una din explicațiile posibile ale „uitării” unor oiconime românești antice. Totuși, așa cum arăta Cicerone Poghirc, această teorie nu poate să explice singură acest fenomen, deoarece, în realitate, nume românești de localități care continuă nume autohtone antice au supraviețuit. El dă exemplul unor nume proprii de localități ca Iași, Oituz, Hârșova, Turda, care s-au păstrat din antichitate.

Remus Crețan (2002, p. 302) arată că numele localităților din Banat au fost construite sub influența mai multor factori: *Problema numelor de localități din Banatul românesc este foarte complexă și este redată de anumiți factori istorico-geografici, dintre care menționăm: tipul de administrație (străină sau românească), spațiul geografic pe care l-a construit toponimul și cauzele sau fenomenele social-economice apărute într-un anumit moment istoric.*

Autorul susține că păstrarea unor denumiri vechi de localități de influență străină reprezintă o problemă pentru identitatea locuitorilor acestor localități și, nu în ultimul rând, o problemă socială. Remus Crețan atrage atenția că, de-a lungul timpului, autoritățile române au schimbat oiconime românești maghiarizate din județul Timiș, cu altele artificiale, care au însă rezonanță românească, fără a se ține seama de originea oiconimului. Asemenea au făcut autoritățile comuniste române în anul 1964. Prin Decretul 799 elita comunistă de la acea dată a redenumit 879 de localități de pe întreg teritoriul României.

Mihai Ungheanu (1998, p. 50), Nicolae Georgescu (1998, p. 81–107) analizează și ei denumirile românești din perspectiva relației lor cu memoria socială. Nicolae Georgescu sesizează o tendință de reorganizare a memoriei sociale prin actualizarea denumirilor de localități, conform exigențelor sociale ale prezentului.

METODOLOGIA DE CERCETARE

Pentru a arăta că oiconimele au o structură socială, am recurs la folosirea mai multor metode de culegere și analiză a datelor empirice. Pentru validarea ideii menționate în fraza anterioară am utilizat ca metodă *princeps* de cercetare studiul de caz. Drept caz a fost selectată schimbarea în masă, sistematizată, a unor oiconime, prin Decretul 799 din 1964, act legislativ emis de Consiliul de Stat al Republicii Populare Române. Metoda studiului de caz a fost coroborată cu metoda studiului documentelor sociale. Astfel, am analizat o serie de documente precum decrete, legi, stenograme, pentru a determina caracterul social al denumirilor de localități.

Anexa la Decretul 799 din 17 decembrie 1964, privind schimbarea denumirii unor localități, a fost cercetată prin mai multe tehnici. S-au înregistrat, în primul rând, denumirile inițiale ale localităților. Ținându-se seama de rădăcinile cuvintelor,

au fost construite șaptesprezece categorii de încadrare¹. Ca urmare a specificului unor itemi (oiconime), putem socoti categoriile cuprinzătoare, dar nu exhaustive. De exemplu, anumite oiconime compuse, precum „Cârciuma lui Vișan”, ar putea fi încadrate atât în categoria „Antroponime” cât și în categoria „Tabuul alcoolului”. Denumirea a fost inclusă în categoria „Tabuul consumului de alcool”, deoarece am considerat că aceasta a fost motivul care a stat la baza redenumirii. Iată care au fost cele șaptesprezece categorii în care au fost încadrate denumirile originale ale localităților: **1.** Antroponim; **2.** Caracteristici geomorfologice ale toposului; **3.** Defect psihomoral sau trăsătură de caracter; **4.** Etnonim; **5.** Floră specifică locului; **6.** Handicap, boală sau trăsătură fizică; **7.** Status, ocupație sau funcție; **8.** Tabuul consumului de alcool; **9.** Tabuul excreției; **10.** Tabuul morții; **11.** Tabuul nașterii și al actului sexual; **12.** Teonim; **13.** Zoonim; **14.** Etimologie limba turcă; **15.** Etimologie limba rromani; **16.** Etimologie limba germană; **17.** Alta.

Pentru încadrarea unui oiconim într-una dintre categorii, s-a ținut cont doar de rădăcina cuvântului, nu și de structura mitică sau semnificația care stă la originea denumirii. De exemplu, pentru a încadra denumiri precum „Flocești”, s-a ținut cont de semnificația cotidiană actuală a cuvântului, și nu de semnificația originală, care făcea probabil trimitere la un cu totul alt lucru decât astăzi, posibil o ocupație („floci” însemna în trecut „lână”). Cele șaptesprezece categorii sunt tot atâtea motive sau „cogniții”, care explică de ce autoritățile comuniste de la acea vreme au hotărât redenumirea localităților.

Analiza oiconimelor nou atribuite devine dificilă, deoarece crearea unor categorii precum cele construite pentru denumirile originale presupune cunoașterea cognițiilor care au dus la aceste noi denumiri. Or, majoritatea locuitorilor din aceste sate care au trecut prin procesul de redenumire nu cunosc aceste motive, impunerea lor făcându-se adesea de sus în jos. Totuși, într-un studiu viitor vom încerca o astfel de analiză.

Semnificațiile originale ale vechilor oiconime nu au fost ignorate. Atunci când analiza o impunea, s-a recurs și la identificarea originii denumirilor. Este greu de înțeles motivul pentru care un sat ce se numea „Jarcaleți” (județul Olt) a fost redenumit „Strugurelul”. „Jarcalete”, așa cum ne indică și *Dicționarul explicativ al limbii române*, desemnează o „persoană fără adăpost, haimana”. De aici este lesne de înțeles că denumirea inițială putea fi încadrată la categoria a șaptea.

Trebuie făcută distincție între unitatea de înregistrare (care poate fi doar semnificația cotidiană a denumirii originale) și unitatea de analiză (care poate fi, pe lângă semnificația cotidiană, și semnificația originală atribuită denumirii, mitul care arată cum a fost întemeiată și denumită localitatea), așa cum ne atrage atenția și Robert K. Yin (2005, p. 98–99). Existența acestei probleme metodologice survine din multitudinea de surse disponibile. Cunoașterea empatică, formă de

¹ Constanța Bărboi (1999) realizează o încadrare similară a categoriilor. Criteriile de clasificare sunt de natură lingvistică.

cunoaștere sociologică, este absolut necesară în cadrul acestui studiu de caz, cu atât mai mult cu cât actorii implicați în procesul de schimbare a oiconimelor sunt greu de identificat. În plus, cognițiile care au condus la imperativul schimbării și la noile denumiri sunt și ele greu de precizat.

Pe lângă acest decret, au fost analizate și celelalte documente sociale care au contribuit la redenumirea localităților în perioada comunistă și postcomunistă (legi de completare a Decretului 799/1964, propuneri legislative, stenograme ale discuțiilor politice din Camera Deputaților și Senatul României, precum și rapoarte ale aceluiași instituții). Câteva dintre concluziile acestor analize se regăsesc în subcapitolul *Tendențe sociale după 1989*.

Au fost înregistrate și analizate oiconimele care aveau ca designat o mulțime (mai mulți oameni) sau o singură persoană.

Decretul 799/1964 privind schimbarea denumirii unor localități se deosebește de celelalte documente emise de autoritățile române în același scop, prin faptul că prezintă schimbarea unui număr foarte mare de oiconime (879) și are caracter național, deoarece localitățile a căror denumire a fost schimbată se aflau pe întreg teritoriul țării. Spre exemplu, Legea 3472 din 23 iulie 1921, cunoscută și ca „Legea pentru organizarea Dobrogei Nouă”, a avut un caracter limitat, prin ea fiind schimbate doar o serie de denumiri de origine turcească în toponime cu rezonanță românească. Procesul de „românizare” a oiconimelor din Dobrogea a fost lent și nesistematic. Structura după rangul localităților ale căror denumiri au fost schimbate prin intermediul Decretului 799/1964 este prezentată în *Tabelul nr. 1*. Contextul social și politic al apariției Decretului 799/1964 este unul special. Trebuie menționat faptul că perioada de după 30 decembrie 1947 a fost una de căutare identitare și de mari schimbări valorice. Astfel, regimul comunist a încercat să impună propriile valori și principii etice chiar și în administrație, ștergând sau modificând reperele ce aminteau de epocile anterioare. Decretul 799/1964, precum și celelalte acte legislative din perioada comunistă care fac referire la organizarea teritorială (nu puține la număr!) sunt, în primul rând, expresia valorilor și principiilor etice ale acelei perioade. Spre deosebire de această situație, Legea 3472 din 23 iulie 1921, care reorganizează teritoriul Dobrogei, a servit altor scopuri. Schimbarea numelor turcești de localități se impunea pentru a simplifica și unifica unele practici la nivel administrativ. Totuși, și în perioada Regatului, o serie de localități din Dobrogea au primit numele unor personalități politice, ceea ce arată influența factorilor sociali și politici asupra unui oiconim².

Decretul 799/1964 apare într-un context politic foarte interesant. După 1958 românii își redefinesc politica externă (sunt desființate sovromurile, sunt stinse litigiile cu țările occidentale și se reiau relațiile economice cu acestea) și manifestă o dorință mare de a se afirma pe plan internațional ca un popor independent, dorință ce a culminat cu neparticiparea statului român la invazia Cehoslovaciei din 1968.

² Spre exemplu, localitatea Eforie Sud a purtat numele de Carmen Sylva, în perioada interbelică.

Tabelul nr. 1

Structura după rang a localităților cu nume schimbate prin Decretul 799/1964³

Rangul localității a cărui nume a fost schimbat	Nr. de localități
Comune	145
Sate reședință de comună	145
Sate componente comune	568
Localitate componentă oraș	20
Oraș	1
Total	879

CONSIDERAȚII PE MARGINEA DATELOR CERCETĂRII

Se remarcă din *Tabelul nr. 2* că în 126 din cazuri oiconimele fac referire la handicapuri, boli sau trăsături fizice. Din punct de vedere identitar, aceste denumiri sunt indezirabile. Din cele 126 de denumiri de localități care au ca designat un handicap, o boală sau o trăsătură fizică, 46 sunt la plural sau fac referire la o mulțime de oameni (exemple: Turbați, Depărați-Hârlești, Șchiopeni, Ciumați cu varianta Ciumești, Ciungi, Fripti, Surdeni, Gușați, Năsoești, Gâlbezeni, Grași, Coronini, Muți, Sluți), iar celelalte fac referire la defectele fizice ale unei persoane singulare (exemple: Strâmbu, cu varianta Strâmba, Burtoiu, Băloasa, Părosu, Galeșu, Pârlita, Chioara, Gâlma, Lunca Strâmbului, Zăvoiu Orbului, Ciunga, Cârna). Interesant este cazul satului Racila din comuna Gârleni (județul Bacău), care a primit denumirea „Gârlenii-de-Sus” prin Decretul 799/1964. „Racilă” este un arhaism ce desemnează o „boală veche, incurabilă, maladie cronică, beteșug”, iar cu sens figurativ se folosea pentru a arăta o „meteahnă” sau un „cusur” al unei persoane. Denumirea „Racila” (atribuită întregii comune) a dăinuit și astăzi în comunitatea locală, fiind des folosită de către locuitorii comunei pentru a indica satul Gârlenii-de-Sus. Un alt caz interesant este cel al satului Ologi din comuna cu același nume (localitate aflată în proximitatea orașului Turnu Măgurele). Denumirea de Ologi a satului reședință de comună și a comunei au fost schimbate în Crângul. Aparent, autoritățile comuniste au făcut o reparație prin redenumirea satului din Ologi în Crângul. În realitate lucrurile stau cu totul altfel. Numele de Ologi provine de la un eveniment din perioada domniei lui Mihai Viteazu. Doi dintre colecționarii de legende, Rodica Birău și Florian Cristescu (1997, p. 17–19), amintesc de legenda ologilor de la Călmățui. Mitul este și astăzi un soi de mândrie locală, dovedind că „numele se schimbă, structurile mitice rămân” (Boia, 1998, p. 199).

³ Trebuie menționat că, prin Legea 5 din 1950, emisă de Marea Adunare a Republicii Populare Române, statul român era împărțit în 28 de regiuni, 177 de raioane, 148 de orașe și 4 052 de comune. Este greu de precizat care era numărul total de localități ale statului român la data emiterii Decretului 799/1964, dat fiind faptul că între 1950 și 1968 au existat cincisprezece reorganizări ale teritoriului prin mai multe acte legislative (Loșonți, 2007, p. 189).

După categoria în care pot fi introduse denumirile inițiale ale localităților, distribuția oiconimelor arată astfel:

Tabelul nr. 2

Categoria în care se încadrează denumirea inițială a localităților

Cluster denumiri inițiale	Număr de cazuri
Antroponim	83
Caracteristici geomorfologice	68
Defect psihomoral, trăsătură de caracter	46
Handicap, boală, trăsătură fizică	126
Status, ocupație, funcție	100
Tabuul consumului de alcool	5
Tabuul excreției	45
Tabuul morții	12
Tabuul actului sexual și al nașteri	43
Etimologie lb. rromani	7
Etimologie lb. turcă	16
Etimologie limba germană	6
Etnonim	44
Teonim	43
Floră locală	11
Zoonim	146
Alta	78

Cea de-a doua categorie de oiconime ca număr de itemi este cea intitulată simplist „Status, ocupație, funcție”. În această categorie intră denumirile de localități care au ca obiect designat un status, o ocupație sau o funcție socială. Cele 100 de oiconime din această categorie necesită o analiză mai atentă. Majoritatea itemilor fac referire la statutul de „paria” al locuitorilor sau ar putea sugera acest lucru, având un impact mare din punct de vedere emoțional și identitar. Iată câteva astfel de denumiri: Atârnați, Risipiți, Bădeni-Miluiți, Obidiți, Robu, Gunoaia de Jos, Sărăcești, Salahoru, Lunca Găinarilor, Găinari, Colibi, Bordeele, Calicu, Tâlhărești, Valea Vai de Ei. Un caz aparte este cel al satului Sărăcinești din județul Vâlcea. Acesta nu a fost denumit după statusul locuitorilor care îl compun, ci după numele unei familii de boieri – Sărăcinescu. Cu siguranță, autoritățile comuniste au cunoscut și acest detaliu. Astăzi, localitatea se numește Valea Cheii, după numele pârâului care o străbate. Toponimul „Sărăcinești” s-a păstrat în denumirea mănăstirii care se află în acest sat, ctitorie a boierilor sus amintiți. O parte dintre cele 100 de oiconime ale categoriei fac referire la sistemul medieval de clase sociale din Țările Române (Mânzați-Boierești, Mânzați-Răzeși, Voinești-Boierești, Voinești-Răzeși, Boereni, Ciocoiești, Iobăgeni, Viișoara-Clăcași, Jupănese) sau conțin pronume de politețe specifice acestei perioade (Generalisimul Suvorov,

Marhonda⁴). Este cunoscută aversiunea autorităților comuniste față de structurile capitalismului și Evului Mediu feudal. Din punct de vedere simbolic, redenumirea unor localități care aduceau aminte de aservirea țaranului român, precum Iobăgeni sau Vișoara-Clăcași, reprezintă un act de reparație istorică. Se poate face ușor o asociere între aceste oiconime și perioada istorică în care au apărut aceste denumiri de localități. Acest lucru arată rolul socialului în construirea semnificației unui oiconim. Tot în această categorie de oiconime pot fi identificate ocupații considerate de neacceptat din punct de vedere social sau care fac obiectul tabuurilor în înțelesul lor antropologic (Vrăjitoarea, Vrăjitoru). Numele de localități de sorginte turcească, achiziții din perioada fanariotă care designează ocupații sau funcții, au fost și ele schimbate prin Decretul 799/1964 (Poiana Raftivanului⁵, Beilic, Beiu, Pașa Cisla, Naziru). O parte din aceste denumiri au fost interiorizate, uitându-se originea și semnificația lor inițială. Denumiri cu o astfel de origine persistă și astăzi.

Totuși, am putea spune că eliminarea unor oiconime de etimologie turcă nu a constituit scopul principal al decretului, știut fiind că în această categorie au fost identificați doar 16 itemi (Maidanchioi⁶, Mahomencea, Ramazanchioi⁷, Bașpunar⁸, Canat Calfa, Coiumpunar, Carasuhatu de Sus, Carasuhatu de Jos, Congaz, Hagilar, Beibugeac, Caraibil, Cisla, Ludfarca, Orman) și mai ales că în administrația actuală persistă denumiri de origine turcă (în Dobrogea, mai ales). Spre exemplu, denumirea Teleorman, atribuită unui întreg județ, este de etimologie turcă, fiind un cuvânt compus ce poate fi tradus prin „Pădure Nebună”. Este cunoscut faptul că în perioada comunistă „denumirile localităților nu puteau să apară decât în limba română în presă și în toate publicațiile minorităților naționale”⁹. În categoria oiconimelor de origine țigănească (Cocargeaua¹⁰, Cocargea, Socariciu, Canciu¹¹) au fost înregistrați 7 itemi, iar în categoria oiconimelor de origine germană 6 itemi¹². Există totuși denumiri țigănești care au supraviețuit procesului de redenumire. Șase oiconime de origine germană au fost schimbate (Vorumloc, Hendorf, Hundorf)¹³. Vreau să atrag atenția asupra denumirii de Hundorf. Denumirea este un cuvânt compus din rădăcina „hun” (care probabil face referire la locatarii de origine

⁴ Rădăcina cuvântului „Marhonda” aduce aminte de pronumele de politețe „arhonda”, folosit în perioada de dinainte de 1848.

⁵ **RAHTIVÁN**, *rahtivani*, s. m. (Turcism înv.) Slujbaș însărcinat cu ținerea rafturilor la caii domnești. – Tc. **Rahtevan** [agasy].

⁶ De două ori.

⁷ Cuvânt compus alcătuit din „ramazan”, care, în limba populației de origine turcă din România, desemnează sărbătoarea Ramadanului și sufixul „chioi”.

⁸ În românește, Fântâna Mare, nume pe care îl poartă și astăzi localitatea. La intrarea în localitate există și astăzi o plăcuță bilingvă care indică ambele denumiri.

⁹ *Raportul Tismăneanu*, p. 528.

¹⁰ Cuvântul designează și un soi de strugure.

¹¹ În limba rromani, cuvântul „canciu” (scris *kanč*) este adverb și înseamnă „deloc, nimic”.

¹² Trei comune și satele de reședință.

¹³ Comune și satele componente omonime.

maghiară ai satului) și cuvântul „dorf” (care înseamnă „sat” în limba germană). *Raportul Tismăneanu* (p. 544) precizează că în anul 1971 a fost definitiv interzisă folosirea numelor germane ale localităților. Se remarcă lipsa de denumiri de sorginte maghiară schimbate, poate și datorită tensiunilor politice de la acea dată. Menționez că Decretul 799/1964 prevede schimbarea unor denumiri românești ale unor localități din Regiunea Autonomă Maghiară Mureș, schimbarea denumirilor de origine maghiară fiind evitată. Poate singurul oiconim de origine maghiară schimbat prin Decretul 799/1964 este orașul Sighet, care primește determinantul Marmației, devenind „Sighetul Marmației”. Surprinde faptul că decretul nu vizează modificarea denumirilor de orașe. O explicație ar putea fi aceea că puține sunt orașele care puteau fi considerate ca având nume nepotrivite pentru perioada respectivă, iar o parte dintre ele suferiseră deja acest proces. De exemplu, orașul Brașov a purtat denumirea de Stalin între anii 1950 și 1960, după 24 decembrie 1960 revenind la denumirea anterioară.

Este cunoscută aversiunea doctrinei comuniste față de religie, considerată de Karl Marx „opiul popoarelor”. Ca urmare a schimbării unor oiconime care au în componență cuvinte sau rădăcini de cuvinte ce fac referire la sfera religiosului și a credințelor, am creat categoria „teonime”. Din această categorie fac parte 43 de denumiri, precum: Călugăru, Călugărița, Călugăra, Bodești-Precista, Crucea, Crucile, Țintirim, Mitropolia, Rai, Schitu, Papa, Mânăstiricea, Protosinghelu, Iad, Iuda, dar și Strigoanea, Strigoaia. Localitatea Călugăra din județul Bacău (locuită mai mult de ceangăi) a revenit după 1989 la denumirea inițială. Ea se numește astăzi Luizi Călugăra și are statut de comună. Așezarea este atestată documentar în timpul lui Alexandru cel Bun (1409) sub denumirea de „Liuzi”¹⁴. Numele propriu Liuzi este încă folosit de locuitorii ceangăi, chiar dacă în administrație poartă denumirea de Luizi¹⁵. Nu pot să nu remarc că autoritățile comuniste au uitat să redenumescă o serie de localități cu rezonanță religioasă, precum satul Schitu-Frumoasa, județul Bacău. O explicație ar putea fi aceea că redenumirea toponimului ar fi presupus și redenumirea unei ape din proximitatea satului, numită Schit, ceea ce ar fi însemnat un efort mai mare pentru reorganizarea memoriei colective.

Categoria „Antroponime” cuprinde 83 de oiconime, care aduc aminte de personalități istorice sau de întemeietorii satelor. Interesant este că, pe lângă denumirile de localități ce comemorează personalități istorice din perioada interbelică și antebelică (Lascăr Catargiu, Niculești-Jianu, Eliza-Stoienești, Avereștii de Sus, Avereștii de Jos, Fotin Enescu, Moara Banfi, Uzinele Gabor Aron), au fost schimbate și denumiri de personalități a căror memorie a fost „exploatăată” de activiștii comuniști (Ilie Pintilie, I.C. Frimu, Filimon Sârbu, Ada Marinescu, Vasile Roaită). Numele de personalități comuniste (nu puține la număr)

¹⁴ „Liuzi” însemna „oameni scutiți de bir”. Sursa: http://www.ppbc.ro/istorie.php?nL=luizi_calugara consultat la data de 05.07.2011.

¹⁵ Denumire atribuită arbitrar, fără a avea vreo semnificație.

au fost înlocuite în mod surprinzător cu alte nume românești, dar care nu aduceau aminte de aceste personalități.

Categoria „Defect psihomoral, Trăsătură de caracter” reunește 46 de itemi, între care amintim: Tâmpeni, Prostea Mare, Prostea Mică, Saturău, Tâmpeschi, Spurcați, Bădărani, Tonți, Puturoasa, Bolundești, Nebuna, Înșelata, Sperieți. Se poate presupune că schimbarea unor astfel de denumiri a fost ușor de făcut. Interesantă ar fi o statistică, pentru a se vedea câte dintre localitățile care au purtat astfel de denumiri (sau denumiri din categoria „Handicap, Boală, Trăsătură fizică”) au revenit, după 1989, la denumirea de dinainte de 1 ianuarie 1965¹⁶.

Categoriile „Caracteristici geomorfologice” (68 itemi) și „Floră” (11 itemi) cuprind oiconime care, fie fac referire la caracteristici geologice sau de relief (Gropile, Râpile, Secătura, Seci, Surupați, Valea Rea, Mocirla, Valea Secăturii, Maidan, Șanțuri), fie se referă la caracteristici ale florei locale (Bălăria, Ghimpați, Buruene, Spini, Scăioși, Mărăcini). Ambele categorii indică locuri neprielnice, pasibile a fi ocolite de anumite persoane în procesul de migrație. Majoritatea noilor denumiri atribuite fac referire la caracteristici geomorfologice (Delureni, Lunca, Săliștea, Delenii, Movilița) sau floră (Făgetul, Stejari, Alunișu, Teiul, Brândușa, Salcia). Toate aceste noi denumiri sunt lipsite de conotații negative, indicând mai degrabă locuri prielnice, mirifice.

Tabelul nr. 3

Structura după categoria în care se încadrează denumirea schimbată a localităților¹⁷

<i>Cluster denumiri schimbate</i>	Număr de cazuri
Antroponim	8
Caracteristici geomorfologice/forme de relief	348
Trăsătură fizică	2
Handicap, boală	1
Status, ocupație, funcție	29
Etonim	7
Hidronim	57
Floră locală	230
Zoonim	22
Alta	175

Etonimele (numele de localități care conțin nume de popoare sau de etnii) identificate sunt în număr de 44. Cele mai numeroase oiconime cu caracter etnic fac referire la țigani (Rudari, Rudarii din Deal, Șetrari, Lingurari, Țigănia, Ursari,

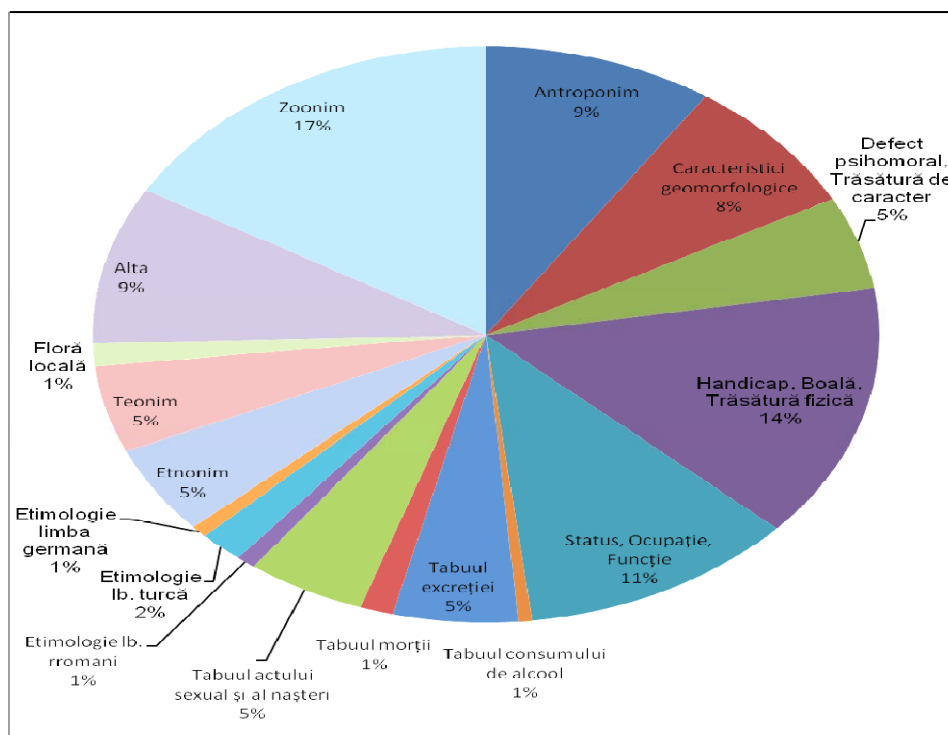
¹⁶ Decretul 799/1964 prevede ca dată a modificării denumirilor din anexă 1 ianuarie 1965.

¹⁷ Categoriile au fost reconfigurate după specificul noilor denumiri. Se observă lipsa cu desăvârșire a denumirilor ce fac parte din categoriile „tabu” și din categoriile denumirilor cu altă etimologie decât limba română.

Rudăria, Muscelu-Țiganu, Șătrăreni), fiind urmate și de alte etnii precum: evreiască (Jădani, Ovreiești, Jideni, Jidovina), rusă (Geaferca Rusă, Rușii lui Asan), maghiară (Valea Ungurului, Leca Ungureni), ceangăească (Ciangăi), turcă (Osmanu). Comparând numărul de stereotipuri sociale (mai ales negative!) cu numărul de oiconime cu referent etnic schimbate, vom observa o corelație pozitivă între acestea. Etonimele au un important rol psihosocial, deoarece favorizează stereotipizarea și creează anumite așteptări pentru *out group*.

Graficul nr. 1

Distribuția procentuală a categoriilor de oiconime originale

Macrocategoria „tabuuri”¹⁸ cuprinde patru categorii subiacente: „tabuul morții”¹⁹ (12 itemi, dintre care amintim denumiri ca: Putreda, Omoricea, Omor, Mureș Mort, Putreda Mare, Putreda Mică, Sângeroasa), „tabuul excreției” (45 de

¹⁸ Cuvântul *tabu* trebuie văzut aici atât în înțelesul antropologic, cât și ca „interdicție de a vorbi despre”.

¹⁹ Oiconime ce fac referire la moarte sau fac parte din același domeniu.

oiconime dintre care menționez: După Dos, Cacova Sibiului, Fundu lui Bogdan²⁰, Cacaletii, Căcărăzeni, Cacovila, Chișărăi), „tabuul actului sexual și al nașterii” (43 oiconime dintre care: Chizdia, Fătăciuni, Goala, Puțeni, Pântecești, Crăcești, Vârâți, Cordești, Coița, Valea Țâții, Slobozia Pruncului, Sulărești), „tabuul consumului de alcool” (5 itemi: Crâșma lui Vișan, Poșircești, Făgădaiele Gălzii²¹). Remus Crețan (2002) atrage atenția asupra faptului că semnificația unor oiconime nu a fost înțeleasă de către autoritățile care au făcut schimbarea lor. Astfel, el arată că denumirea Omor (care aparent face referire la o crimă) este varianta maghiarizată a denumirii românești Humor (calitate umană, capacitatea de stârni râsul). Denumiri precum „Beșenova Nouă” sau „Beșenova Veche”, încadrate la „tabuul excreției” datorită semnificației rădăcinii cuvântului, au fost și ele greșit înțelese de către autoritățile comuniste, fiind înlocuite cu „Dudeștii Noi” și „Dudeștii Vechi”. Originea denumirii stă în populația numită „beseni”, care a locuit în această zonă (Crețan, 2002, p. 302). Astfel, rădăcini de oiconime ce provin din altă limbă decât cea română sunt preluate și modificate prin asocierea cu anumite cuvinte cunoscute din limba română.

Categoria „zoonime” este cea mai bine reprezentată, cuprinzând 146 de itemi. Varietatea denumirilor surprinde. Totuși, în spatele unor denumiri ca Porcești se ascund structuri mitice mai puțin cunoscute. Documente de arhivă amintite de Mihai Costăchescu (1975, p. 69–72) leagă numele vechi al comunei Moldoveni din județul Neamț (Porcești) de numele unui boier din sfatul domnesc al Moldovei lui Petru al II-lea – Ivan Porcu. Numele dănuie și astăzi în vocabularul locuitorilor și al megieșilor. Mai mult, locuitorii satelor din jur (Hârlești, comuna Filipești, județ Bacău) îi numeau pe locuitorii satului Porcești „mazăli” ceea ce însemna „boieri mici, fără funcții”. Este posibil ca posesorii domeniului de la Porcești să își fi pierdut cu timpul funcțiile politice deținute în timpul lui Petru al II-lea și Ștefan cel Mare. Iată cum denumirile unor sate sunt structuri sociale vii, adevărate tezaure de memorie.

În categoria „Alta” se regăsesc 78 de oiconime la care sunt greu de identificat cognițiile ce au dus la schimbarea lor (Bega²², Pecala, Tolvadia, Rainic, Cair) sau nu se încadrează în niciuna dintre celelalte categorii (Cârpa, Pățești, Zeama Rece, Satu de Necaz, Fistigoi²³).

După această taxonomie și analiză a cognițiilor care au dus la schimbarea oiconimelor, nu ne rămâne decât să medităm dacă procesul acesta de redenumire a avut un caracter pozitiv sau negativ. A fost observat, în comunitățile cu nume „dezonorante” schimbate, un fenomen de disonanță cognitivă, cauzat de sensul atribuit prin limbajul cotidian. Din punct de vedere lingvistic, se poate spune că

²⁰ Denumirea localității este folosită și astăzi de către locuitorii satului sau a satelor din proximitate, în paralel cu noua denumire Siretul.

²¹ **FĂGĂDĂU**, *făgădaie*, s. n. (Reg.) Han; ospătărie, cârciumă. – Din magh. **fogadó**.

²² Probabil datorită asemănării cu termenul **BÉNGA** subst. (Fam.; în expr.) *A-l lua bengă* (pe cineva) = a-l lua dracul, a o păți; a muri. – Din țig. **benga**.

²³ În zona Olteniei, cuvântul desemnează un fel de mâncare (când este folosit ca substantiv) sau înseamnă „repede”, când este folosit ca adverb.

schimbarea denumirilor vechi de localități se impune. Știm că limbajul este o structură vie, care se schimbă mereu sub influența unor norme și valori noi. Asemenea am putea spune și despre numele de localități. Din punct de vedere identitar, avem de-a face cu două fenomene complementare: unul de uitare a vechilor denumiri care puneau într-o lumină nefavorabilă comunitățile locale și unul de memorie, care constă în păstrarea vechilor denumiri în conștiința comunității sau chiar revenirea la vechea denumire, așa cum am văzut. Este vorba de ceea ce Marcel Detienne numea „un proces de uitare și de memorie” (*apud* Boia, 1998, p. 41). Nu putem decât să presupunem că alegerea unor denumiri hilare sau mai puțin obișnuite a fost o strategie de menținere în conștiința colectivă a oiconimului, de reproducere a memoriei colective.

În concluzie, putem spune că oiconimele au structură socială, fiind rezultatul interacțiunilor dintre membrii comunității locale sau rezultatul interacțiunilor cu alte comunități. De regulă, în spatele unei denumiri schimbate există un adevărat „bagaj” de credințe și explicații (cogniții) care au rolul de a reduce disonanța cognitivă specifică membrilor comunităților cu nume „neonorante”²⁴. În plus, unele oiconime sunt rezultatul unor procese psihosociale precum stereotipizarea, atribuirea sau încadrarea. Există și denumiri de localități care sunt expresia unei epoci și a relațiilor sociale care se stabileau între membrii societății la acea dată, așa cum am văzut. Domeniul memoriei sociale regăsește în studiul oiconimelor și al toponimelor un teren fertil. În consecință, putem spune că oiconimele prezintă o structură socială polimorfă.

TENDINȚE SOCIALE DUPĂ 1989

După evenimentele din 1989, autoritățile au demarat o campanie de reorganizare a memoriei sociale prin înlocuirea denumirilor de localități, străzi, locuri ce aminteau de trecutul comunist. S-a ajuns astfel la un proces național de desemnare a unor elemente ce puteau fi considerate repere aducătoare aminte de vechiul regim. Altfel spus, românii au învățat cum să uite în mod intenționat tot ce aducea aminte de vechiul regim. Asemenea procese au existat de mai bine de două mii de ani. Iată un exemplu în acest sens: După moartea lui Amenophis al IV-lea (cunoscut și sub numele de Akhenaton), faraon din dinastia 18 (1379–1362/1350 î.e.n.), inițiator al cultului monoteist în Egiptul antic, cei care i-au succedat au recurs la forme de „uitare”, între care amintesc: ștergerea numelui faraonului defunct din registre, inscripții sau documente; distrugerea monumentelor care aduceau aminte de domnia sa (distrugerea „reperelor”); ștergerea chipului faraonului din reprezentarea grafică de pe diferite monumente (poate cea mai interesantă practică a uitării, fiindcă egiptenii identificau în chipul unei persoane

²⁴ A se vedea cazul satului Ologi, în legătură cu care, în ciuda faptului că denumirea se referă la un defect fizic, există legende care au scopul de a reduce disonanța cognitivă.

elementul esențial care amintea de acea persoană); nepracticarea unor ritualuri specifice cultului monoteist impus de faraon și revenirea la vechiul cult de tip politeist. Toate acestea au îngreunat munca cercetătorilor din secolele al XIX-lea și al XX-lea, care urmăreau descoperirea faraonului pe care vechii egipteni voiau să îl uite²⁵.

Înclin să cred că redenumirea localităților, străzilor, după 1989, a fost un proces voluntar emergent. Spun „voluntar” deoarece acest lucru s-a făcut cu acordul tacit al comunităților. Termenul de „emergent”, care caracterizează procesul de schimbare a toponimelor după căderea comunismului, arată caracterul spontan și imprezvizibil al memoriei sociale. Consider că a crea o strategie care să reconstruiască memoria socială după un anumit plan este un demers foarte greu de realizat, întrucât necesită utilizarea unor tehnici variate, iar controlul asupra amintirilor oamenilor nu poate fi realizat în totalitate. În al doilea rând, este nevoie de intervenția mai multor agenți ai restructurării, care, prin efortul lor cumulat, să poată reorganiza conținuturile memoriei sociale. Dintre acești agenți care au rolul de a restructura memoria socială amintim: elitele politice, comunitățile științifice, instituții ale statului, mass-media, oameni de cultură (scriitori, pictori, sculptori etc.).

Fenomenul de schimbare a toponimelor după căderea comunismului nu este întâlnit numai în România. Jurnalistul Marius Cosmeanu a realizat o investigație în capitalele din Balcani și în Berlin, în cadrul unui proiect al Balkan Investigative Reporting Network (BIRN)²⁶ și a ajuns la concluzia că în aproape toate capitalele europene au fost schimbate denumirile străzilor ce aduceau aminte de regimurile comuniste. Excepție face Berlinul de Est care păstrează încă vechile denumiri. Serge Moscovici, la cea de-a VIII-a Conferință Generală a Asociației Europene de Psihologie Socială Experimentală desfășurată la Budapesta în iulie 1990, aducea în discuție problema reorganizării memoriei sociale în Ungaria, după căderea comunismului, prin redenumirea străzilor și a bulevardelor (*apud* Chelcea, 1996, p. 117).

Raportul comisiei prezidențiale pentru analiza dictaturii comuniste (2006, p. 528), cunoscut și ca *Raportul Tismăneanu*, care condamnă comunismul de la noi din țară, nu analizează decât tangențial fenomenul schimbării oiconimelor, deși, așa cum am văzut, acesta a fost un fenomen cu o amploare deosebită în perioada comunistă, fiind schimbate, din datele pe care le dețin, peste 1 000 de denumiri de localități. Totuși, autorii raportului menționează ca propunere: „eliminarea tuturor numelor de foști comuniști (în măsura în care ele mai există) pentru nume publice, străzi, localități, instituții” (p. 642). Mai mult, fenomenul de revenire la denumirile originale ale localităților, precum și îndepărtarea denumirilor cu rezonanță comunistă din administrație, reprezintă în viziunea autorilor un indicator al caracterului anticomunist al „Revoluției din 1989”.

²⁵ Sursa: <http://www.exn.ca/egypt/story.asp?st=Rulers>.

²⁶ Sursa: <http://www.hotnews.ro/stiri-esential-6384293-batalia-pentru-redenumirea-strazilor-tudiu-caz-europa-est.htm>, consultată la 13.10.2010.

CONCLUZII

Schimbarea denumirilor localităților este un proces complex din punct de vedere psihosocial. Uitarea denumirii vechi și utilizarea noului oiconim nu sunt doar niște etape într-un proces de schimbare, ci presupun modificarea unor cogniții sociale și elaborarea de noi semnificații pentru noul nume atribuit. Semnificațiile vechii denumiri rămân întipărite în memoria colectivă a locuitorilor așezării respective, sub formă de structuri mitice, având un important rol identitar. De cele mai multe ori, în spatele unor semnificații ale oiconimelor care produc disonanță cognitivă (denumiri dezonorante) stau mituri pozitive. Miturile exercită în aceste cazuri o funcție socială – reducerea disonanței cognitive și crearea unei structuri identitare pozitive în rândul membrilor comunității.

Oiconimele au o structură socială polimorfă. Ce se înțelege prin „structură socială”? Diferite elemente de natură socială (cogniții și reprezentări, mituri, semnificații, atribuirii, substructuri socio-lingvistice) se organizează în interiorul oiconimelor în diferite forme ce pot fi ierarhizate de la simplu la complex. Din perspectiva funcționalismului, putem spune că denumirile de localități exercită o serie de funcții sociale (prin semnificații, mituri, stereotipuri), printre care amintim crearea unei identități comune sau chiar a unei identități individuale²⁷ pozitive. Așa cum am arătat, unele denumiri pot influența, prin semnificațiile lor, fenomene sociale complexe, precum migrația. De cele mai multe ori, este vorba despre o influență minoră sau greu de cuantificat, fapt pentru care aceste analize lipsesc din studiile sociologice despre migrație.

După tipul agentului care impune schimbarea oiconimului, putem distinge între comunitatea locală și elitele politice. În funcție de aceste două moduri de impunere a noii denumiri de așezare umană, putem vorbi despre un proces natural de schimbare a denumirilor (de jos în sus, în acest caz inițiativa aparținând comunității locale) sau despre un proces artificial (de sus în jos, iar în acest caz inițiativa aparține elitelor). Atunci când suma cognițiilor despre noua denumire atribuită este negativă, apar fenomene psihosociale, ca persistența vechii denumiri în mentalul colectiv sau revenirea la denumirea inițială. Așa cum am arătat, perioada comunistă a însemnat schimbarea unui număr mare de oiconime. Procesul a fost dublu determinat. Schimbarea s-a produs sub influența ideologiei și valorilor comuniste dominante sau sub influența unor factori dificil de precizat. Aportul fiecărui determinant este greu de precizat. Procesul de schimbare a denumirilor de localități în perioada comunistă a avut un caracter sistematic și național, spre deosebire de alte procese similare de redenumire, care au avut caracter nesistematic (s-au desfășurat lent, fără un plan) și regional.

²⁷ Prin asocierea numelui propriu al unei persoane cu numele localității de origine. A se vedea cazurile unor personalități care au adăugat numelui lor denumirea localității de origine: Constantin Rădulescu-Motru, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Gheorghe Vlădescu-Răcoasa.

După 1989 se revine în multe cazuri la denumirea originală sau sunt adoptate denumiri noi. Se observă totuși și cazuri de persistență a unor denumiri ce aduc aminte de perioada comunistă – localitatea 23 August, județul Constanța, este un exemplu relevant. Raportul care incriminează dictatura comunistă din România (cunoscut ca *Raportul Tismăneanu*) acordă un spațiu redus redenumirii localităților în perioada comunistă. Totuși, se precizează că revenirea la oiconimele de dinainte de perioada comunistă arată caracterul anticomunist și revoluționar al evenimentelor din 1989. Acest lucru întărește ideea că denumirile de localități au structură socială intrinsecă.

Chiar dacă posibilitățile metodologice pentru studierea fenomenului sunt reduse, datorită specificului fenomenului cercetat (fenomen social din trecut), cred că acest studiu reprezintă înaintea de toate un exercițiu de cunoaștere. Consider că tema schimbării denumirilor de localități abordată în acest articol nu a fost epuizată, domeniul rămânând deschis și altor abordări metodologice.

BIBLIOGRAFIE

1. ACADEMIA ROMÂNĂ (1998). *Dictionar explicativ al limbii române*. București: Editura Univers Enciclopedic.
2. ARISTOTEL [sec. IV î.e.n.] (1997). *Organon* (vol. 1). București: Editura IRI (trad. rom. și interpretare de Mircea Florian).
3. BĂRBOI, CONSTANȚA (1999). *Onomastică și istorie*. București: Editura Universitară.
4. BOIA, LUCIAN (1998). *Pentru o istorie a imaginarului*. București: Editura Humanitas.
5. CHELCEA, SEPTIMIU (1996). *Memorie socială – organizarea și reorganizarea ei*. În A. Neculau, (coord.). *Psihologie socială. Aspecte contemporane* (p. 109–119). Iași: Editura Polirom.
6. CHELCEA, SEPTIMIU (coord.). (1998). *Memorie socială și identitate națională*. București: Editura I.N.I.
7. CHOMSKI, NOAM (1985). *Règles et représentations*. Paris: Flammarion.
8. CREȚAN, REMUS (2002). „Păstrăm variantele oiconimelor impuse de străini sau revenim la realitatea istorico-geografică românească? Cazul județului Timiș”. *Seminarul geografic „Dimitrie Cantemir”*, p. 21–22, 302–312.
9. CRISTESCU, FLORIAN (1997). *Viața legendară a lui Mihai Viteazu*. Iași: Editura Porțile Orientului.
10. GEORGESCU, NICOLAE (1998). „Cuvintele limbii tale. Eseu practic despre memoria socială ca model proiectiv”, În Septimiu Chelcea (coord.), *Memorie socială și identitate națională*. București: Editura I.N.I., p. 81–110.
11. HAAS, VALÉRIE (2004). „O perspectivă psihosocială asupra memoriei și uitării colective”, *Psihologia socială*, 13, p. 93–100.
12. HALBWACHS, MAURICE [1950] (2007). *Memoria colectivă*. Iași: Editura Institutul European (*La mémoire collective*. Paris: Les Presses Universitaires de France. Trad. rom. de Irinel Antoniu).
13. KALAMPALIKIS, NIKOS (2004). Numele – reprezentări și memorie. *Psihologia socială*, 13, p. 7–18.
14. KRIPKE, SAUL [1981]. (2001). *Numire și necesitate*. București: Editura All Educațional (*Naming and Necessity*. Massachusetts: Harvard University Press. Trad. rom de Mircea Dumitru).
15. KRIPKE, SAUL (1982). *La logique des noms propres*. Paris: Édition de Minuit.

16. LOȘONȚI, CRISTINA MONICA (2007). „The ‘rayon’ – administrative subunit of the region between 1950 and 1968 – was it a territorial-administrative unit serving development?”, *Seminarul geografic „Dimitrie Cantemir”*, 28, 189–197.
17. POGHIRC, CICERONE (1967). „Considérations sur les éléments autochtones de la langue roumaine”, *Revue (roumaine) de linguistique*, 12, 25–27.
18. PUTNAM, HILARY (1990). *Représentation et réalité*. Paris: Gallimard.
19. SEARLE, JOHN (1958). „Proper names”, *Mind*, 67, p. 166–173.
20. STĂNCULESCU, IRINA (1999). „Schimbarea reperelor memoriei colective”. *Psihologia socială*, 4, 55–73.
21. TISMĂNEANU, VALDIMIR (coord.). (2006). *Raportul comisiei prezidențiale pentru analiza dictaturii comuniste*. București: Editura Humanitas.
22. UNGHEANU, MIHAI (1998). De la „românii tâlhari” la „Deșteaptă-te române”. În Septimiu Chelcea (coord.). *Memorie socială și identitate națională*. București: Editura I.N.I., p. 47–80.
23. YIN, ROBERT K. (2005). *Studiul de caz. Designul colectareași analiza datelor*. Iași: Editura Polirom.
24. *** (1975). *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova. Vol. I (1384–1448)*. București, Editura Republicii Socialiste România, p. 69–72
25. *** (1980). *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova. Vol. III (1487–1504)*. București, Editura Republicii Socialiste România, p. 124–125.
26. www.dexonline.ro